

НЯКОИ ОТ ПРОЦЕСУАЛНИТЕ ПРАВА НА ПОСТРАДАЛИЯ ИЛИ НЕГОВИТЕ НАСЛЕДНИЦИ, КОИТО ПОДЛЕЖАТ НА ОБСЪЖДАНЕ В РАЗПОРЕДИТЕЛНОТО ЗАСЕДАНИЕ НА ПЪРВА ИНСТАНЦИЯ ПО ДЕЛА ОТ ОБЩ ХАРАКТЕР

Докторант Габриел Русев

Юридически факултет

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме: Същността на настоящата статия е да очертае някои от съществениите и отстраняеми процесуални нарушения, които налагат връщане на делото на прокурора и са нарушили процесуалните права на пострадалия или неговите наследници.

Ключови думи: съществени процесуални нарушения, разпоредително заседание, наказателен процес

SOME OF THE PROCEDURAL RIGHTS OF THE VICTIM OR HIS HEIRS THAT ARE SUBJECT TO DISCUSSION IN THE DISPOSAL MEETING OF THE FIRST INSTANCE IN CASES OF A GENERAL NATURE

PhD Student Gabriel Rusev

Faculty of Law

Plovdiv University "Paisii Hilendarski"

Abstract: The essence of this article is to outline some of the essential and remediable procedural violations that require the return of the case to the prosecutor and have violated the procedural rights of the victim or his heirs.

Keywords: substantial procedural violations, injunctive hearing, criminal trial

Със Закона за изменение и допълнение на Наказателно – процесуалния кодекс (НПК), обнародван в Държавен вестник бр.63 от 2017г., в сила от 05.11.2017 г., се въведе институтът на откритото разпоредително заседание.

Неговата правна уредба бе поместена в Част IV, глава XIX от НПК. Разпоредителното заседание се провежда само по дела от общ характер. Същността на това

заседание, което се провежда от състава на съда с участие на всички страни, или бъдещи страни, се свежда до разрешаване на следните въпроси: допуснати ли са в досъдебното производство съществени и отстраними нарушения на процесуалните правила, респективно дали делото да бъде насрочено за съдебно заседание или съдебното производство да сепрекрати, а делото – върнато на прокурора за отстраняване на констатираните нарушения¹.

1. Отстраними процесуални нарушения довели до ограничаване на процесуалните права на пострадалия или на неговите наследници:

Да бъде уведомен пострадалия или неговите наследници за образуването на досъдебното производство – чл. 249, ал. 4, т. 2, предл.1 – во от НПК. Пострадал от престъплението по чл. 74 от НПК може да бъде само физическо лице, което е претърпяло имуществени или неимуществени вреди от престъплението. Този извод се налага от самия закон, който в чл. 74, ал. 2 от НПК сочи, че при смърт на лицето правата на пострадал преминават върху неговите наследници. В досъдебното производство пострадалият е субект на наказателния процес с гарантирани от закона права, чието упражняване е предвидено само за тази фаза на наказателния процес. В съдебното производство пострадалият може да се конституира като частен обвинител, граждански ищец и частен тжжител. Качеството на пострадал възниква от момента на извършване на деянието². Уведомяването на пострадалия за образуването на досъдебно производство следва да се извърши непосредствено след образуването му с надлежно писмено уведомление или писмо – адресирано и връчено лично на пострадалия. Струва ми се, че неспазването на това задължение не представлява основание за прекратяване на съдебното производство и връщане на делото в предходната фаза на процеса, въпреки че е императивно посочено като съществено процесуално нарушение, налагащо прекратяване на съдебното производство. Това е така, тъй като връщането на делото в предходна фаза на процеса за уведомяване на пострадалия за образуването на досъдебно производство е безпредметно и ненужно след като същият е бил уведомен за образуването на съдебно производство, призован е за разпоредително заседание и му е била дадена процесуалната възможност да упражни правата си в съдебната фаза на процеса, включително и да се конституира като акцесорна страна в него.

Да бъде уведомен пострадалият или неговите наследници за правото да участва в производството – чл. 249, ал. 4, т. 2, предл. 2-ро от НПК. Уведомяването на пострадалия за правата, с които разполага в досъдебното производство, следва да се извърши при уведомяване на пострадалия за образуването на досъдебно производс-

¹ Паунова, Л. Разпоредително заседание – кой, какво и как, С., Лекс, 2018 (Paunova, L. Razporeditelno zasедanie – koy, kakvo i kak", S., Leks, 2018).

² Вж. Решение № 216/12.04.2012 г. по н.д. № 507/2012 г. на ВКС; Решение № 346/23.12.2011 г. по н.д. № 1787/2011 г. на ВКС на I н.о.

тво. Намирам обаче, че неизпълнението на това задължение по уведомяване на пострадалия за правата, които има в досъдебното производство, представлява процесуално нарушение, но не е от категорията на съществени и не налага връщане на делото в предходната фаза на процеса. След като наказателното производство се намира в неговата централна фаза, то пострадалият може да упражни правата си в пълна степен в тази фаза и е безпредметно връщане на делото на прокурора за уведомяване на пострадалия за правата, с които разполага в досъдебната фаза на процеса.

Правото на пострадалия или неговите наследници да участват в производството представлява резюме на правата на пострадалия – посочени в чл. 75 от НПК, а именно: да получат защита за своята сигурност и тази на близките си; да бъдат информирани за хода на наказателното производство; да участват в производството съгласно установеното в този кодекс; да правят искания, бележки и възражения.

Получаването на защита за своята сигурност и тази на близките си в хода на досъдебното производство не може да се приеме за съществено процесуално нарушение, тъй като първо е свързано с начина на допускане, събиране, проверка и оценка на доказателства и доказателствени средства, каквито възражения са недопустими в разпоредителното заседание, второ, дори е да е допуснато съществено нарушение, то е неотстранимо, тъй като делото вече се намира в съдебната фаза на процеса и е безпредметно връщането му в досъдебната фаза за получаване на защита за сигурността на пострадалия и тази на близките му.

Пострадалият и неговите наследници в съдебната фаза на процеса могат да бъдат компенсирани и да упражнят правата си предвидени в: чл. 67 ал. 7 от НПК – мерки за защита на пострадалия, в чл. 73 ал. 4 от НПК – мерки за обезпечение на гражданския иск и в чл. 73а ал. 3 от НПК – мерки за обезпечаване на разноси по делото. Липсата на дадена възможност за това в досъдебното производство не е процесуално нарушение от категорията на съществени и може да бъде преодоляно в съдебната фаза на процеса и не налага връщане на делото на прокурора за отстраняването му.

Когато пострадалият или неговите наследници не са информирани за хода на наказателното производство – не се налага връщане на делото в предходната фаза на процеса. За насроченото разпоредително заседание пострадалият или неговите наследници са получили разпореждането на съдията – докладчик за насроченото открито разпоредително заседание. От момента на получаване на разпореждането за насрочване до момента на провеждането на разпоредителното заседание материалите по делото са били на разположение на страните за запознаване в деловодството на съда. Съответно, пострадалият е могъл както да се запознае с материалите по делото, така и да се информира за хода на цялото наказателно производство.

2. Правото на пострадалия или неговите наследници да участват в производството и да им бъде предявено разследването, както и да правят искания, бележки и възражения.

В досъдебното производство няма предвидено действие, което задължително да се извършва с участието на пострадалия или неговите наследници. Ако разследването не е предявено и делото е внесено в съда с обвинителен акт, то важат принципните положения, които са посочени по-горе относно това, че от момента на получаване на разпореждането за насрочване до момента на провеждането на разпоредителното заседание материалите по делото са били на разположение на страните за запознаване в деловодството на съда и пострадалият е имал възможността да се запознае с тях, с което процесуалното нарушение е отстранено. Правото на пострадалия или неговите наследници да правят искания, бележки и възражения в пълна степен може да се разгърне в съдебната фаза на процеса, която заема централно място в наказателния процес.

3. Правото на пострадалия или неговите наследници да получат писмен превод на постановлението за прекратяване или спиране на наказателното производство, ако не владеят български език – чл. 249 ал. 4, т. 2, предл. последно от НПК.

Тази разпоредба е законодателно непрецизна. Ясно си личи, че ако прокурорът по реда на чл. 242 от НПК се е произнесъл с постановление за спиране или прекратяване на наказателното производство, то няма да се провежда разпоредително заседание, тъй като делото не е пренесено в съдебната му същинска фаза на процеса. Ако пък прокурорът се е произнесъл с постановление за частично прекратяване – за отделно лице или за отделно деяние и това постановление или не е било връчено на пострадалия или неговите наследници, или не е бил извършен писмен превод да разбираем за него език, то е допуснато процесуално нарушение, но не е от категорията на съществените и не налага връщане на делото на прокурора. Това е така, тъй като първо, във всеки един момент това постановление може да бъде връчено на пострадалия и същият да упражни правата си и второ, съдът разглеждащ делото по същество може да разпреди да се извърши писмен превод на постановлението, което да бъде връчено на пострадалия или неговите наследници и по този начин да санира допуснатото нарушение.

Наложително е да бъде обсъдена ситуация, в която при обсъждане на въпроса по чл. 247г от НПК за даване ход на разпоредително заседание, следва ли да се даде ход на същото, ако пострадалият или неговите наследници, както и ощетеното юридическо лице не са намерени на посочените от тях адреси, съответно са нередовно призовани и не се явяват в съдебното заседание. Действително, разпоредбата на чл. 247г, ал. 3 от НПК посочва, че разпоредителното заседание не се отлага, ако пос-

страдалият или неговите наследници, както и ощетеното юридическо лице, не са намерени на посочен от тях адрес за призоваване в страната. Разпоредбата заслужава критика. Правата на пострадалия или неговите наследници и ощетеното юридическо лице, както и по-горе бе споменато, се разгръщат в пълна степен в централната съдебна фаза на наказателния процес. Последните имат правото да се конституират в съдебното производство като акцесорни страни – частен обвинител и граждански ищец. Лишаване от възможността им да участват в съдебното производство и пропускане на преклузивния срок за конституирането им като страни вече нарушава съществено правата им, с които разполагат в съдебното производство. Искания за конституиране на акцесорни страни са процесуално допустими най – късно до започване на разпоредителното заседание в първоинстанционния съд при първото разглеждане на делото³. Законодателят е релевирал права на пострадалия или на неговите наследници и на ощетеното юридическо лице, за които съдът разглежда делото като първа инстанция трябва да съблюдава стриктно. За това считам, че неправилно е да се даде ход на разпоредително заседание, в случай че пострадалият или неговите наследници и ощетеното юридическо лице са еднократно търсени на посочените от тях адреси и не са намерени чрез позоваване на разпоредбата на чл. 247г ал. 3 от НПК. Наложително е да бъде проведено щателно издирване за установяване на актуалните им адреси и на тяхното местонахождение и да бъдат извършени многократни опити за редовното им призоваване за разпоредително заседание с цел – гарантиране правото им да участват като акцесорни страни в съдебното производство. В противен случай, би се стигнало до лишаването им от правото да участват в съдебното производство като страни, което вече представлява съществено процесуално нарушение от категорията на отстранимите и налага отмяна на присъдата от въззивния съд и връщане на делото за ново разглеждане от първоинстанционния съд. Ако издирването не е дало положителен резултат при многократно търсене на пострадалия или неговите наследници и ощетеното юридическо лице, то следва да се приеме, че последните сами са се поставили в това положение и са дезаинтересовани от съдбата на съдебното производство, и едва тогава съществува възможност за позоваване на разпоредбата на чл. 247 г ал. 3 от НПК⁴.

³ Вж. Решение № 450/1980 г. на I н.о. на ВС; Решение № 266/1977 г. на II н.о. на ВС; Решение № 650/1985 г. на ВК на ВС; Решение № 767/1991 г. на I н.о. на ВС; Решение № 543/2011 г. на I н.о. на ВКС; Решение № 399/2008 г. на II н.о. на ВКС.

⁴ Вж. НОХД № 1148/2023 г. по описа на Районен съд- Пловдив, съдия – докладчик Габриел Русев.